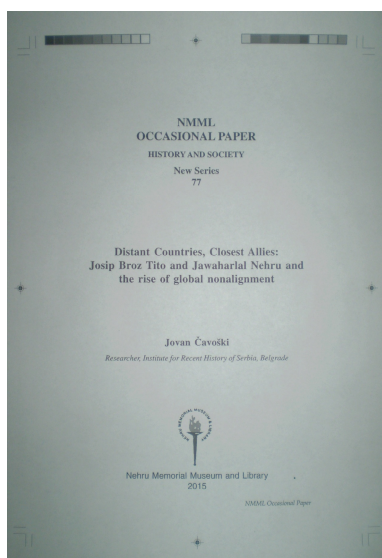

PRIKAZ KNJIGE JOVANA ČAVOŠKOG „DISTANT COUNTRIES, CLOSEST ALLIES: JOSIP BROZ TITO AND JAWAHARLAL NEHRU AND THE RISE OF GLOBAL NONALIGNMENT”

Nikola Tošić Malešević*

Ministarstvo odbrane Republike Srbije, Univerzitet odbrane u Beogradu, *Vojno delo*

Distant Countries, Closest Allies: Josip Broz Tito and Jawaharlal Nehru and the rise of global nonalignment, Jovan Čavoški, Nehru Memorial Museum and Library, Delhi, 2015, 81 pages

Jugoslavija i Indija su imale veoma razvijene, dinamične i prijateljske odnose, naročito od 1954. godine, što je bilo, u neku ruku, neobično, budući da su međusobno bile veoma različite (privredno, kulturno, socijalno, istorijski), geografski udaljene i, do tada, praktično bez ikakvih međusobnih veza i odnosa. Ipak, i pored svega toga, ova tema kao da nije previše privlačila ni jugoslovenske/srpske, ni indijske istoričare, ali, takođe, ni istoričare iz drugih zemalja, budući da su se za sve ovo vreme pojavila samo dva dela koja su se detaljnije bavila jugoslovensko-indijskim odnosima. Jedno je napisao Alvin Z. Rubinstajn – *Yugoslavia and the Nonaligned World* (*Jugoslavija i nesvrstani svet*), a drugo Ljubodrag

Dimić – *Jugoslavija i Hladni rat. Oglеди o spoljnoj politici Josipa Broza Tita (194–1974)*. Upravo zbog toga je Jovan Čavoški, doktor istorijskih nauka koji posebno istražuje međunarodne odnose socijalističke Jugoslavije,¹ napisao, na engleskom jeziku, delo pod naslovom *Distant Countries, Closest Allies: Josip Broz Tito and Jawaharlal Nehru and the rise of global nonalignment* (*Udaljene zemlje, najbliži saveznici: Josip Broz Tito i Džawaharlal Nehru i rađanje globalne nesvrstaniosti*), koje je izdato 2015. godine u Indiji.

Ovo delo pisano je prvenstveno na osnovu novootkrivenih istorijskih izvora (dokumenata) iz srpskih i stranih arhiva. Dokumenti potiču iz Arhiva Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije, Arhiva Jugoslavije, Nacionalnog arhiva Indije, Nehruovog memorijalnog muzeja i biblioteke iz Delhija,² Arhiva Ministarstva spoljnih poslova Narodne Republike Kine, dok su pojedini dokumenti pronađeni u raznim ruskim i arhivima u Sjedinjenim Američkim Državama

* Autor je spoljni saradnik *Vojnog dela* i samostalni istraživač – master istoričar.

¹ Jovan Čavoški je istraživač-saradnik Instituta za noviju istoriju Srbije iz Beograda.

² Delhi je glavni grad Indije.

(SAD). Od izvora su korišćeni i određeni memoari, kao na primer: Vladimir Dedijer, *Izgnubljena bitka Josifa Visarionoviča Staljina*. Takođe, dr Jovan Čavoški je koristio i različitu literaturu. Tu su: Alvin Z. Rubinstein, *Yugoslavia and the Nonaligned World*; Ljubodrag Dimić, *Jugoslavija i Hladni rat. Ogledi o spoljnoj politici Josipa Broza Tita (1944–1974)*; Gene D. Overstreet, Marshal Windmiller, *Communism in India*; Robert J. McMahon, *The Cold War on the Periphery: The United States, India and Pakistan*; Jadranka Jovanović, *Jugoslavija u Ujedinjenim nacijama*; Dragan Bogetić, *Koreni jugoslovenskog opredeljenja za nesvrstanost*; Thomas C.ingar, *From „National Communism” to National Collapse: U.S. Intelligence Community Estimative Products on Yugoslavia, 1948–1990*; Darko Bekić, *Jugoslavija u Hladnom ratu: Odnosi sa velikim silama 1949–1955*; Godfrey H. Jansen, *Afro-Asia and Nonalignment*, itd.

Na početku knjige nalazi se autorov uvod, nakon kojeg sledi glavni tekst knjige podeljen na osam poglavlja. Prvo poglavlje nosi naziv *Between Ideology and Real Politik (Između ideologije i realpolitike)* i ono pokriva period od 1948. do 1953. godine. U njemu se, najpre, opisuju položaji Jugoslavije i Indije po izbivanju hladnog rata, zatim početak nove jugoslovenske politike traženja partnera van suprotstavljenih blokova (Istočnog, na čelu sa SSSR-om i Zapadnog, na čelu sa SAD) usled izolacije u kojoj se našla³ i, sledstveno tome, jačanje jugoslovensko-indijskih odnosa. Poglavlje broj dva, *From Partial Alignment to Nonalignment: Tito in India* (srpski *Od delimične svrstanosti ka nesvrstanosti: Tito u Indiji*), govori o normalizaciji kinesko-indijskih odnosa 1954–1955. godine, daljem jačanju jugoslovensko-indijskih odnosa i razlozima koji su doveli do toga, poseti Vijaje Lakšmi Pandit (sestre indijskog predsednika vlade Džavaharlala Nehrua) Jugoslaviji 1954. godine, poseti jugoslovenskog predsednika i, u isto vreme, predsednika vlade Josipa Broza Tita Indiji, u decembru 1954. godine⁴ i Nehruovom prihvatanju (istina, sa rezervama) Titove formulacije pojma „nesvrstanost”. *From Bandung to Brioni: Nehru in Europe* (srpski *Od Bandunga do Briona: Nehru u Evropi*), naziv je trećeg poglavlja koje obrađuje rezultate Titove posete Indiji, konferenciju afričkih i azijskih država u Bandungu u Indoneziji aprila 1955. godine, odnos Sovjetskog Saveza prema jugoslovensko-indijskom zbližavanju, posetu Nehrua SSSR-u, Poljskoj i Čehoslovačkoj i, naravno, Jugoslaviji tokom koje se, jula 1955. godine, sastao sa *Titom* na Brionima (tom prilikom je definitivno potvrđeno jugoslovensko-indijsko partnerstvo). Četvrto poglavlje, *Shaping of the Brioni Discourse* (srpski *Oblikovanje brionskog diskursa*), čitaocima daje uvid u trojni sastanak *Tita*, *Nehrua* i egipatskog predsednika i, u isto vreme, predsednika vlade Gamala Abdela Namera na Brionima u Jugoslaviji, jula 1956. godine, što je bio dalji put ka osnivanju Pokreta nesvrstanih (PN), i pridruživanje indonezijskog predsednika Sukarna izjavi trojice pomenutih lidera posle Brionskog sastanka. Autor dalje piše o reakcijama Sovjetskog Saveza i Kine na jugoslovensko-indijsko-egipatski sastanak na Brionima, o Sueckoj krizi i ratu 1956. godine⁵ i podršci koju su, tom prilikom, *Tito* i *Nehru* davali *Naseru*, te o reakcijama

³ Naime, od februara 1948. godine i početka sukoba sa Informbiroom na čelu sa Sovjetskim Savezom, Jugoslavija se našla u izolaciji i od Istočnog bloka i od Zapadnog bloka, od kojeg je imala poteškoća faktički od 1945. godine (nezavisno od toga što joj je Zapadni blok donekle pomagao od 1948. godine).

⁴ *Tito* je, pored Indije, tom prilikom (to jest krajem 1954. i početkom 1955. godine) posetio još i Burmu i Egipat.

⁵ Suecki rat (29. oktobar – 7. novembar 1956) usledio je nakon odluke Egipta da nacionalizuje Suecki kanal, što nije pogodovalo interesima Velike Britanije, Francuske i Izraela. Zbog toga su pomenute tri države napale Egipat, ali su se, na kraju, morale povući usled snažnog pritiska SAD i SSSR-a kojima, u tom periodu, nije odgovaralo nikakvo zaoštavanje situacije na Bliskom istoku (zapadna Azija i severna Afrika).

Tita i *Nehrua* povodom mogućeg vojnog udara protiv *Sukarna* u Indoneziji, krajem 1957. godine i francuskog represivnog postupanja u Alžiru u istom periodu.

Politički i ideološki napadi Kine i SSSR-a na Jugoslaviju u drugoj polovini 1958. i u 1959. godini i njihovi naponi da se Jugoslavija diskredituje među državama koje će kasnije činiti Pokret nesvrstanih, naponi Jugoslavije da se odbrani od pomenutih napada i sačuva svoju poziciju u tzv. „Trećem svetu”, zatim podrška Indije, Burme i Egipta i mnogih drugih država Jugoslaviji tokom napada Kine i SSSR-a, kao i *Titova* poseta Indiji januara 1959. godine, teme petog poglavlja koje se zove *In the Shadow of the Sino-Soviet Alliance (U senci kinesko-sovjetskog saveza)*. Iduće, šesto poglavlje *Nehru, Tito and the Chinese Challenge* (srpski *Nehru, Tito i kineski izazov*) pregledno daje obaveštenja o izbijanju pograničnog spora između Kine i Indije i spora između ove dve zemlje oko toga koja će imati više uticaja u Aziji (oba spora su izbila tokom 1959. godine), o problemima koji su zbog tih sporova nastali, o podršci Jugoslavije Indiji i njenom savetovanju, kao i o novoj rundi diskusije o bližoj saradnji zemalja „Trećeg sveta” usled njihovih konflikata sa državama Istočnog (socijalističkog) bloka. Dr Jovan Čavoški u sedmom poglavlju, *Tito, Nehru and the Belgrade Conference of the Nonaligned (Tito, Nehru i Beogradska konferencija nesvrstanih)* piše o pogoršavanju odnosa zemalja „Trećeg sveta” sa državama Istočnog i Zapadnog bloka i pogoršavanju odnosa između blokova tokom 1960. godine. Zatim, skreće pažnju na *Titovu* i *Naserovu* odluku da, usled pomenutih odnosa, počnu da deluju na organizovanju Pokreta nesvrstanih, kao i na *Nehruovo* oklevanje u vezi sa tim i na njegovu orijentaciju ka tome da Indija samostalno vodi posebnu afro-azijsku grupu zemalja. Dalje, opisuje *Titovu* posetu Gani, Togou, Liberiji, Gvineji, Maliju, Maroku, Tunisu i Ujedinjenoj Arapskoj Republici⁶ u prvoj polovini 1961. godine, *Titove* i *Naserove* pokušaje da pridobiju *Nehrua* i lidere ostalih država „Trećeg sveta” da pristanu na održavanje konferencije nesvrstanih i pokušaje Kine da, preko Indonezije, osujeti održavanje pomenute konferencije i da, umesto nje, organizuje konferenciju afro-azijskih država koja bi isključivala Jugoslaviju kao evropsku zemlju. Na kraju, prikazuju se *Nehruov* i *Sukarnov* pristanak na održavanje konferencije nesvrstanih, pripremni sastanak u Kairu juna 1961. i konferencija i osnivanje Pokreta nesvrstanih u Beogradu, septembra 1961. godine i sastanak *Tita*, *Nasera* i *Nehrua* u Kairu, novembra iste godine. Poslednje, osmo poglavlje pod nazivom *Tito, Nehru and the Sino-Indian Border War (Tito, Nehru i Kinesko-indijski pogranični rat)* opisuje pogoršavanje kinesko-indijskog pograničnog spora tokom 1961. i 1962. godine, izbijanje rata oktobra 1962,⁷ podršku Jugoslavije Indiji (koja je sprovedena pod „velom tajne” budući da je, u vreme kinesko-indijskog pograničnog rata Jugoslavija bila u procesu smirivanja odnosa sa SSSR-om koji je, i pored toga što je od 1960. godine bio u političkom i ideološkom sukobu sa Kinom, držao stranu istoj, ali i zbog pretnji Kine da će odustati od svakog mirnog rešenja ako Jugoslavija, koju je nazivala *alatom američkog imperijalizma*, posreduje u sporovima između afričkih i azijskih država), i konačno indijsko, ovaj put u potpunosti, prihvatanje (usled poraza od Kine u pomenutom ratu) Pokreta nesvrstanih, kao izvora respektabilne vojne i privredne snage. Takođe, autor je u

⁶ Ujedinjena Arapska Republika (UAR) bila je kratkotrajna država nastala ujedinjenjem Egipta i Sirije 22. februara 1958. godine. Ponovo se raspala na Egipat i Siriju 28. septembra 1961. godine.

⁷ Kinesko-indijski pogranični rat vodio se od 10. oktobra do 21. novembra 1962. godine usled pograničnih sporova koje su pomenute dve države imale na Himalajima. Rat se završio kineskom pobedom.

ovom poglavlju napomenuo da je Indija, posle rata sa Kinom, na kraju dobila podršku i Sovjetskog Saveza koji je konačno prekinuo sve veze sa kineskim rukovodstvom, što je još više učvrstilo indijski položaj.

Dr Jovan Čavoški se u ovom delu, u hvale vrednom naporu, potrudio, i uspeo u tome, da prikaže prisno prijateljstvo Jugoslavije i Indije i njihovih lidera *Tita* i Nehrua koje je dovelo do toga da ove dve udaljene zemlje postanu najbliži saveznici i jedni od osnivača Pokreta nesvrstanih. Budući da, kako je već pomenuto, nema mnogo knjiga koje obrađuju temu jugoslovensko-indijskih odnosa i da je ovo delo pisano prvenstveno na osnovu novootkrivenih dokumenata, ono predstavlja koristan izvor podataka za našu i indijsku historiografiju, kao i za sve koje interesuje ova tema. Takođe, ovo je knjiga i o umešnosti jugoslovenske diplomatije koja je, uspostavljanjem odnosa sa Indijom i ostalim zemljama koje će ući u Pokret nesvrstanih, uspešno probila izolaciju u kojoj se našla od početka 1948. godine.⁸ Zbog toga je velika šteta što ovaj rad još uvek nije preveden na srpski jezik. Ipak, za sve one koje interesuje problematika jugoslovensko-indijskih odnosa on je dostupan u izvornoj, engleskoj verziji.

Posle glavnog teksta knjige sledi zaključak pod nazivom *Conclusion: Tito, Nehru and the Destiny of Nonalignment* (Zaključak: *Tito, Nehru i sudbina nesvrstivosti*) u kojem autor, pored ostalog, daje sublimaciju celog rada. Knjigu je izdao Nehru Memorial Museum and Library (Nehruov memorijalni muzej i biblioteka) iz Delhija, a izvršni izdavač je štamparija „A.D. Print Studio” iz istog grada.

⁸ Izolacija je uspešno probijena krajem 1954. i početkom 1955. godine *Titovim* putem u Indiju, Burmu i Egipat.